Cengiz Dağcı

Genç Temuçin

-Tarihî Roman-

ÖTÜKEN

ÖTÜKEN

YAYIN NU: 25
EDEBÎ ESERLER: 268

T.C. KÜLTÜR ve TURİZM BAKANLIĞI
SERTİFİKA NUMARASI: 49269

ISBN: 978-625-408-306-8

www.otuken.com.tr | otuken@otuken.com.tr

1. Basım: 1969
9. BASIM

ÖTÜKEN NEŞRİYAT A.Ş.®
İstiklâl Cad. Ankara Han 65/3 • 34433 Beyoğlu-İstanbul
Tel: (0212) 251 03 50 • (0212) 293 88 71 - Faks: (0212) 251 00 12

Kapak Tasarımı: Zafer Yılmaz

Dizgi-Tertip: Ötüken

Kapak Baskısı: Pelikan Basım

Baskı: ÇINAR MATBAACILIK VE YAY. SAN. TİC. LTD. ŞTİ.
Yüzyıl Mah. Matbaacılar Cad. Ata Han No:34 K:5
Bağcılar / İSTANBUL Tel: (0212) 628 96 00
Sertifika No: 45103

İstanbul- 2022

Kitabın bütün yayın hakları Ötüken Neşriyat A.Ş.'ye aittir. Yayınevinden yazılı izin alınmadan, kaynağın açıkça belirtildiği akademik çalışmalar ve tanıtım faaliyetleri haricinde, kısmen veya tamamen alıntı yapılamaz; hiçbir matbu ve dijital ortamda kopya edilemez, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.



Cengiz Dağcı; 9 Mart 1919 tarihinde Kırım'ın Yalta şehrinin Gurzuf köyünde doğar. Çocukluğu kıtlık, yoksulluk, Rus emperyalizminin zulmü ve büyük baskılar altında geçer. İlkokulu köyünde, ortaokulu Akmescit'te bitirir. Kırım Pedagoji Enstitüsü ikinci sınıfında iken İkinci Dünya Savaşı çıkar. 1941'de Ukrayna cephesinde Almanlara esir düşer. Almanların yenilmesi üzerine esir kampından kurtularak müttefik devletler safına sığınır. 1946'da Londra'ya yerleşir. İngiltere'deki hayatı da hiç kolay olmaz; bir taraftan yazarken en vasıfsız ve ağır işlerde çalışmak zorunda kalır.

"Türkçe bana anamın konuştuğu dil" diyerek yazı dili olarak Türkçeyi kabul eder. Türkiye Türkçesindeki ilk kitabı 1956 yılında Varlık Yayınları tarafından yayınlanan Korkunç Yıllar'dır. Yaşar Nabi ile mektuplaşarak tanışan Dağcı, eserlerini de posta yolu ile gönderir. Soğuk savaş şartlarının siyasi etkilerinin hissedilmesi, Sovyetler Birliği'nin sol entelijansiya ile kurduğu ilişkiler ve fikir hayatımızdaki çatlamalar yazarı yalnızlaştırmak üzereyken, Ötüken Yayınevi ile tanışır. Ötüken Yayınevi vasıtasıyla yirmiden fazla kitabı Türk okuyucusuyla buluşturur.

Dağcı Türk edebiyatının büyük yazarları arasındadır. Romanlarında Kırım Türklerinin yaşadığı acıları hüzünlü ama berrak bir üslupla aksettirir. Kitapları yıllarca elden ele dolaşır. Kırımla olan ilgisini hiçbir zaman koparmaz ve Kırım Türklerinin vatanlarına dönüşlerini anlatmayı ihmal etmez. Hatıralarında "Ben yalnızca Kırım'ın yazarı değilim ama Kırım'ın faciasını bütün gerçeği ve içtenliğiyle yalnız ben yazabilirdim" der. Hayatının son yıllarında içerisinde bulunduğu muhitteki karakterleri ele alan hikâyeler de yazar.

En büyük destekçisi savaş sırasında Polonya'da tanıştığı ve 1998 yılında kaybettiği kıymetli eşi Regina Hanım olur. Aralarında Yazarlar Birliği'nin ve İlesam'ın yılın yazarı, Türk Ocakları'nın üstün hizmet ödülü de olmak üzere sayısız ödül alır. Cengiz Dağcı, 22 Eylül 2011 tarihinde Londra'nın Soutfields bölgesindeki evinde saat 12:30 sıralarında vefat etti. Dağcı'nın vefatı üzerine Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu'nun Ukrayna Devleti nezdinde yaptığı görüşmelerle 70 yıldır ayrı

kaldığı Kırım topraklarına gömülmesi için izin alındı. Dağcı'nın cenazesi 1 Ekim 2011 Pazar günü, Akmescid'e 100 kilometre uzaklıktaki Yalta bölgesine bağlı Kızıltaş köyünde defnedildi.

Cengiz Dağcı'nın Eserleri;

Romanları; Onlar Da İnsandı, Korkunç Yıllar, Yurdunu Kaybeden Adam, İhtiyar Savaşçı, Benim Gibi Biri, Üşüyen Sokak, Ölüm ve Korku Günleri, Biz Beraber Geçtik Bu Yolu, Dönüş, Yoldaşlar, O Topraklar Bizimdi, Badem Dalına Asılı Bebekler, Anneme Mektuplar, Regina

Tarihi Romanı; Genç Temuçin

Hikâyeleri; Bay Markus'un Köpeği, Bay John Marple'in Son Yolculuğu, Oy, Markus, Oy!, Rüyalarda: Ana ve Küçük Alimcan

Denemeleri; Ben ve İçimdeki Ben (Yansılar'dan Kalanlar), Yansılar 1, Yansılar 2, Yansılar 3, Yansılar 4

Hatıratı; Hatıralarda Cengiz Dağcı

Giriş

Eski Moğol takviminde o yıl Gah yılı, yani 1155'inci yıl idi. 1221'de Papa Honorius III'ün Hristiyan devletlerinin kıraallarını Müslümanlara karşı Haçlı Seferlere çağırışından önce, doğuda Moğolistan adında, veya bazı tarihçilerin rivayetlerine göre, altıncı ve dokuzuncu yüzyıllar arasında, Hatang'lardan önce Çinistanda hükümdarlık etmiş Tang sülâlesi devresinde Mong-ku-li adıyla bir yurd, böyle bir adla anılan bir ırk mevcut olduğundan Batı'nın haberi yoktu. Üstelik, güneyde büyük Çin İmparatorluğundan, üstünde birbirinin yanında altı at koşturulabilinen, kalın bir duvarla ayrılı bu Moğol diyarı topraklarında yaşıyan halk öz varlığını, gücünü ve kabiliyetini kendisi de iyice bilmiyordu. Ama eski bir ulusun eski bir halkıydı; en az Çinistan kadar eskiydi ve bütün tarihi boyunca Çin iline düşmandı.

Bu Çin duvarının kuzeyinde bulunan Moğolların topraklarında binlerce yıllardan beri yaşıyagelen halk, nasıl bir adla anılırsa anılsın, aynı ırk ve aynı dil grubuna mensup bir halktı. Hikâyemizde anlatmak istediğimiz olaylar devresinde Moğol, Ongut, Tatar, Nayman, Oyrat, Merkit ve başkaları ayrı kabileler halinde yaşarlarken, türlü sebeplerden, çoğu zaman iktisat ve geçim yüzünden, biribirleriyle çarpışıyorlardı. Bu sebepten, güneyde ölçüsüz

bir sömürme, kendi halkını boyunduruk altında tutan zengin, refah içinde bir ömür süren Çinliler için bu kabileler önemli bir tehlike teşkil etmiyorlardı. Fakat, yukarda sözünü ettiğimiz Gah yılı, yani bizim takvimimizce 1155'inci yıldan tam elli yıl sonra, bu kabilelerin önünde büyük Çin İmparatorluğu boyun eğmekle kalmıyor, batı ve batıyla birlikte bütün insanlık dünyası da yüzlerce yıl için hayata bakışını, hayat tarzını ve medeniyetini, bir sıra milletler ise hatta öz dil ve ahlâklarını değiştirmek zorunda kalıyorlar.

O yıl, o Gah yılı, hanlar hanı, hakan Cengiz Han'ın doğduğu yıldı.

Yenilgiden Sonra Baba ve İki Oğul

Üç atlı yamaçtaki kurşunî renkte kayaların arasından çıktılar. Güneş batı ufkuna inmek üzereydi. Hava sıcak ve sıkıcıydı. Bozkır derin bir sessizlik içinde, Burhan dağının uğultusunu dinliyordu. Tepeler arasında, ötelerde bayırların yalçın yamaçlarında at iskeletleri, insan kemikleri yatıyordu.

Evet, bozkır sessizdi, konuşmuyordu. Fakat göğün altında nice yıllar yaşamıştı, ne çok şeyler biliyordu! Şimdi de, batmak üzere olan akşam güneşinin altında yamaçlardaki insan ve hayvan kemiklerinin ışıltılı akisleriyle üç atlıyı kendine çağırır gibiydi.

Kayaların arasından çıkmış üç atlının birisi Kargun Batır'dı. Kargun Batır'dan az arkadaki oğulları Birge'yle Kaltugay'dı. Kargun'un oğulları uzunca boyluydular, yüzleri karışık bozkırın rengi gibi esmerdi. İkisi de silahsızdı. Sırtlarında bol ve kara renkte, dizkapaklarına dek inen giysileri üstünden bellerine bağlı, demir düğmelerle süslü kemerlerinde boş kınlar asılıydı. Başlarında kurşunî renkte, kenarları yukarıya doğru kıvrık, tepeleri uzun ve sivri Nayman kalpakları vardı. Genç, çocuk yüz-

lü Kaltugay tedirgin görünüyordu. Arada göz ucuyla Birge'nin yüzüne bakıyordu. Ama ses soluk çıkmıyordu. Temuçin Üge'nin çadırlarına ulaşmaları için en az üç gün üç gece gerekiyordu. Bunu Birge de Kaltugay da biliyorlardı, ama, bu uzun ve yorucu yoldan çok, ilerde atının üstünde canlı bir heykel gibi oturan Kargun Batır'a bakıyor, onun ne düşündüğünü anlamak istiyorlardı.

Atlarının sırtında oturmuş, sessizce, uzun uzun bozkıra baktılar. Sonra, üçü de omuzlarında ağır bir yük taşıyormuşlar gibi, kafaları göğüslerine eğik, atlarını kuzeydoğuya sürdüler.

Bozkır kararıyordu. Bozkır, bildiğini Kargun Batır'dan ve oğullarından gizliyormuş gibi, sessizliğine devam ediyordu. Sessizlik gittikçe daha derin, daha tılsımlı oluyordu. Ve üçü, sessizliğin birer parçasıymış gibi, sabaha dek konuşmadılar. Tan yeri kızarırken solda yalçın bayırlar göründü, az sonra bayırların ötesinde Darhan dağı meydana çıktı; sonra da güneş doğdu. Kargun Batır atını durdurdu, öne doğru eğildi, ellerini atın boynu üstünde kavşadı ve derin düşüncelere daldı. Birge'yle Kaltugay arada bir birbirlerinin yüzlerine bakıyor, bakışlarını hemen Kargun Batır'ın arık omuzlarına doğrultuyorlardı.

Kaltugay'ın yüzü öncesinden daha kaygılıydı. Gözlerini Birge'nin yüzüne çevirdiği zaman, dişlerini sıkıyor, içindeki azabı dışarıya vurmamaya çalışıyordu.

İlerlediler. Güneşin sıcağı gittikçe artıyordu. Kaltugay'ın bindiği at arada kendiliğinden duruyordu. Atı durunca az ilerde ilerleyen babasına bakıyordu. Bazan atın sırtından iniyor, eğere bağlı ayran buklağını çözüyor, buklağı iki avucu arasında tutarak Kargun Batır'a doğru kısa adımlarıyla, fakat koşarcasına gidiyor, ayran buklağını babasına doğru uzatıyordu. Ama Kargun Batır bakmıyordu oğluna, tanımıyordu sanki oğlunu. Kaltugay sessizce, ku-

ru, susuzluktan çatlak çatlak olmuş dudaklarını ısıra ısıra geri dönüp atına biniyordu.

Kargun Batır bakmıyordu oğullarına. Onun gözlerinde ve kalbinde ne Birge vardı ne Kaltugay! Kalbi başka bir yerdeydi. Gözleri ileriye bakıyordu. Ne vardı ilerde? Ne görüyordu Kargun Batır ilerde? Dağlar! Dağların korkunç, kara uçurumları! Ya daha ötelerde? Dağların ötesinde? Tatar otlaklarını mı görüyordu Kargun Batır? Çulun ve Buyur göllerinin kıyılarında Tatar çadırlarını mı görüyordu? Çadırların önünde yanan ateşlerin çevresinde Altay'dan Karakıtay'dan gelmiş şamanların ilahilerini mi dinliyordu? Tatar savaşçılarını öven Nayman yırlarını mı dinliyordu, Kargun Batır? Birkaç ay önce, bir karaburçak bulutu gibi, boranda Takla Makan'ın kum kasırgası gibi, Gök Moğolların çadırları üstünden geçen kart Temuçin Üge mi gelip duruyordu onun gözleri önüne? Evet, iki ay önceydi bu! İki ay önce kimdi ateşten bir kurt gibi tümenin başında uçan kart Temuçin Üge'ye karşı koyacak? Kimdi onunla savaşabilecek? Kaplan savaşçılarının başında Moğolların üzerine sağnak halinde ok yağmuru yağdırırken Temuçin Üge'ye karşı koyacak kimdi?

Şimdi yok! Temuçin Üge yok! Var ise de, o, eski kurt Temuçin Üge değil artık. Güçlü, kükrediği zaman Burhan dağının yeşil yamaçlarını, Burhan dağının kara uçurumlarını titreten, bakışıyla düşmanı yere seren, düşmanların beline basıp atına binen eski kurt Temuçin Üge değil o! Onun gücü ve gururu binlerce Gök Moğol çadırının önünde, onbinlerce Moğol boğazından çıkan:

«- Yaşa Yulun Eke'miz!.. Bizim Bulut Ana'mız!» sesleri ve çığlıkları, Yulun Eke'nin kocası Yesügey Bahadır'ın elleri üstünde kaldırdığı, Yulun Eke'nin yeni doğurduğu oğlunun önünde kırıldı. Yok oldu! Temuçin Üge yok artık! Temuçin Üge eski kurt, ateşten kurt değil artık! O artık atsız kılıçsız... Yalnız kendisi. Onon'un ve Kerulen'in

kıyılarında balık tutan, ormanlarda savaşçı erleri için ok kesen, yavrularına yaban sarımsak koparan Moğol hatunları gibi, yanıbaşında kendi gölgesi ile kaldı, yalnız. Şamanlar anmıyorlar onu. Nayman ve Merkit ulusunda, Altay'da onun adı unutuldu.

Kargun Batır çatılı kaşları altından bindiği atın kulaklarına bakıyordu. Güneşin sıcağı gittikçe artıyordu. Karşıki dağa yaklaştıkça hava daha sıkıntılı oluyordu. Kaltugay atından inip babasına doğru yürüdü, elinde tuttuğu ayran buklağını babasına uzattı, ama Kargun Batır almadı. Kaltugay geri döndü. Atının yanında durmuştu ki, Birge atından atlayıp Kaltugay'ın önünde dikildi. Önce uzun uzun Kaltugay'a baktı, sonra başını Kalgun Batır'dan yana attı:

- Ne diyor? diye sordu Birge.

Sorusuna cevap vermeyince, genç Kaltugay'ın elindeki buklağı kendi eline aldı, tekrar Kaltugay'a uzattı ve emredici bir sesle:

- İç! dedi.

- Ben mi? diye sordu Kaltugay.

- Evet. Sen. İç!

- Ya sen?

Birge, Kaltugay'ın bu sorusuna omuz silkmekle yetindi. Sonra kalın kemeri arasından küçük bir bıçak çıkardı, döndü, atın karnı altına sokuldu, eliyle hayvanın kan damarını arayıp buldu, bıçağıyla kan damarını kesti ve kuru dudaklarını damardan kanın fışkırdığı yere yapıştırdı.

Birge büyük bir iştahla damardan fışkıran kanı içiyor, Kaltugay'sa, gülen gözleriyle Birge'ye bakıyordu. Birge, iştahını giderdikten sonra, başını hayvanın karnı altından çıkardı. Gülen, ışıl ışıl gözleriyle Kaltugay'a bakarken, yumruğunun tersiyle dudaklarından sakalına sızan kanları sildi. Sonra yavaş ve dostça bir sesle konuştu:

- İç, Kaltugay.

Kaltugay içti.

İki kardeş atlarına atladılar. İlerde, Kargun Batır'ın atı bir süre durdu, sonra soldaki sarı otlarla örtülü tepeye doğru yengil bir koşuyla koştu. Kaltugay'la Birge, Kargun Batır'ı takib ettiler. Tepeye varmadan Kargun Batır'ın atı az daha yavaşladı ve Kaltugay şaşılı gözlerini Birge'nin yüzüne dikti.

- Neden o tepeye gidiyoruz?

- O tepenin gerisinde yol vardı eski zamanda, diye cevap verdi Birge.

- Ne yolu?

- Nayman otlaklarına... Daha ötelere, Çin'e Kara-Kıtay'a giden yol.

- Neden vardı, diyorsun? Şimdi yok mu?

Birge omuz silkti. Sonra sordu:

- Yol nerde olur?

Şimdi Kaltugay şaşılı gözlerini Birge'nin yüzünde gezdiriyordu. Birge'nin sorusunu anlamamıştı:

- Nerede olur? diye sordu.

- Tümenin geçtiği yerde, ya da Orda'nın hayvanları geçtiği yerlerde olur yol.

- O tepenin ötesinden tümen mi geçti?

- Yok, Kaltugay; ne tümen geçti, ne de hayvan sürüleri.

- Yaa?

- Altay şamanları, Hatang Han'ın adamları Nayman ve Uygur uluslarına kervan sürerlerdi; onlara tuz, ipek, yiyecek götürürlerdi eskiden. Şamanlar da ilah Ötegey yırlarını söylemeğe giderlerdi Nayman ulusuna.

- Şimdi tuz, ipek götürmüyorlar mı Hatang Hanları, Naymanlara?

- Yok, götürmüyorlar.

- Neden?

- Temuçin Üge'nin Ak Tatar savaşçılarından korkuyorlar da ondan. Nayman'ların kendileri ise öz otlaklarından

çıkıp buralara gelmezler. Çünkü Naymanlar savaşçı değillerdir. Oho, sen görmedin Naymanları, bilmiyorsun. Ama ben bilirim. Temuçin Üge'nin savaşçıları Taycuut'larla dost oldukları zamanlarda biz atlarımızı Nayman otlaklarına da sürmüştük. Biz onlarla savaşmak istiyorduk, ama onlar bizi eğlenceye çağırıyorlardı kendi çadırlarına. Gök Moğollara benzemez onlar; Taycuut'lara da, Tatar'lara da benzemezler. Hem çok gülünç olurlar Naymanlar. Onların çadırları da giysileri de başkadır. Çadırları renklidir. Ayaklarına güzel ayakkabı giyerler. Başlarına keteden kalpak, sırtlarına ipek urba giyerler. Savaşmak istemezler. Üstelik gelen yabancıları güler yüzle karşılarlar. Kadınlarının çadırlarını yabancılara verirler. Şamanları da konuklar şerefine koşular yaparlar, yırlar söylerler. İşte öyle... Sen henüz gençsin. Büyüyünce, belki büyümeden önce Ak Tatarlar kendilerine bir Bahadır bulurlar da atlarımızı Nayman otlaklarına süreriz. Ee? Nasıl? Sürer misin atını benimle birlikte?

Şimdi Kaltugay'ın yüzünden deminki şaşkınlığı silinmişti. Birge, Naymanlardan bahsettikçe Kaltugay'ın yüzü asık ve somurtkan oluyordu. Kargun Batır karşıki tepeye doğru hep aynı yavaşlıkla ilerliyordu.

- Nayman çadırında uyudum bir gece, dedi Birge. Az sustu, sonra devam etti - Bizim çadırlar gibi deriyle döşeli değil onların çadırları. Halı döşerler çadırlarına. Hatunları, kızları da ipek giysiler giyerler, Çin hatunları gibi...

Kaltugay Birge'nin lâfını kesti:

- Çinlileri severler mi?

- Herkesi sever onlar. Savaşçı değiller dedim ya!

- Öyleyse niçin yaşıyorlar? Niçin Temuçin Üge, ya da Yesügey Bahadır tümenlerini onlara karşı sürmüyor, otlaklarını almıyorlar.

- Onlarla savaşmanın gereği yok. İsteneni savaşsız da veriyorlar. Moğollar onların çadırlarına sırf eğlenti için gi-

derler. Böyle bir eğlencede şamanlar Ak Şabek'in çevresine birikip yırlar söylerler.

- Ak Şabek mi?

- Yaa. Çagan Sara da derler ona. Ama gerçek bir Şabek değil, keteden. Birbirinin yanında duran beş at kadar büyüktür. Kafası renkli, kulakları kamıştan. Keteden yapılmış bu Çagan Sara denen Ak Şabek'in içerisine Naymanlar girerler, ayaklarına ağaç ayaklıklar takıp Şabek'i sırtlarında taşırlar.

- Niye?

- Ben de bilmiyorum niye. Şamanların dediklerine göre Çagan Sara ruhanî bir şabektir. Çok eski zamanda, daha Naymanlar gelmeden önce, bu otlaklara gelip yerleşmiş...

- Niçin gelmiş?

- Çagan Sara, yani Ak Şabek, bir gün Naymanların bu otlaklara gelip hayvanlarını otlatacaklarını biliyormuş. Naymanların savaşçı olmadıklarını da bildiğinden ötürü onların ömürlerini hoş ve eğlenceli yapmak istemiş...

Birge fazla konuşmadı. Kaltugay'da düşünceli bir tavır vardı. Arada Birge'nin yüzüne kaşları altından bakıyordu, ama Çagan Sara'dan ve Naymanlardan başka şeyler düşündüğü yüzünde okunuyordu. Birge, Kaltugay'a bakmaksızın sordu:

- Ee, nasıl? Gitmek ister misin benimle Nayman çadırlarına?

- Yok! dedi Kaltugay kesin bir sesle. Ve hemen ilâve etti:

- Savaşı sevmeyen bir ulusa niye gidecek mişim?

- Eğlenti için. Kara-Kımız içmeğe.

Kaltugay, boş ver Kara-Kımız'a der gibi, elini salladı.

- Ya Merkit'ler savaşçı mı? Yoksa onlar da Naymanlar gibi, Çagan Sara mı taşırlar sırtlarında?

Kaltugay'ın bu sorusunu Birge uzun bir sessizlikle kar-

şıladı. Birge'den ses soluk çıkmayınca Kaltugay tekrar sordu:

- Merkitler... savaşçılar mı?

Birge atın dizginlerini çekti, at durdu, eğerde doğrularak Kaltugay'dan yana döndü, gözlerini onun yüzüne dikti:

- Ben sana soruyorum: Tatar'lar savaşçılar mı?

- Savaşçılar.

- Ya Gök-Moğollar?

- Savaşçı!...

- Ya Udut'lar?

- Udutları bilmem.

- Bilmezsin elbet. Çünkü Udut da Merkit demektir. Merkitler, Tatarlardan ve Uygurlardan sayılırlar.

- Uygur'u da duymadım.

- Duymadın, çünkü Uygur ulusu Nayman otlaklarından daha ötelerde, güneşin battığı yerde yaşarlar. Ben kendim onlarla savaşmadım ama, şamanların söylediklerine göre, yaman savaşçılar. Onları başka bir adla da anarlar. Türki'dir sanırım o ad. Yurdlarının adı ise Büyük Türkia'dır galiba. Bir çeşit tatlı böğürtlenden «şarap» denilen içki yaparlarmış. O şarabı içen, Kara-Kımız içen bir adam gibi, hemen sarhoş olurmuş. Naymanlar, Oyratlar, Tatarlar gibi çadırlarda değil de sıvalı yapılar içerisinde yaşarlarmış. Ve tümü Gök-Tengri'ye değil, bir kısmı İsa, bir kısmı da Muhammed adlı çok eski zamanlarda yaşamış savaşçılara taparmışlar. Ama Merkit'ler Gök-Tengri'ye ve ilah Ötegey'e taparlar. Gök-Moğollar, Tatarlar, Naymanlar gibi...

Sustu. Az sustuktan sonra başını Kaltugay'dan yana çevirdi. Şimdi onun yüzü sert ve ciddiydi. Fakat, nedense, birşeyden korkarmışçasına, fısıltılı bir sesle konuştu:

- Yesügey ancak iki yıl önce tüm Moğol çadırlarına önder oldu. İki yıl önce, anladın mı? Daha önce Buyur gölünün kıyılarında yaşayan Tatarlar, Moğolların otlak-

larında hayvanlarını otlatıyor, atlarını onların topraklarına sürüyorlardı. Savaşta da Tatara karşı koyacak yoktu Moğollar arasında.

Birge'nin bu ani açıklamasından Kaltugay korkmuş gibiydi. Gözleri Birge'nin yüzünde, bir süre sessiz kaldı; sonra, suçlu bir adam tavrıyla başını göğsüne eğdi, gözlerini yumdu, yavaş bir sesle konuştu.

- Udutlardan bahsediyordun, Tatarlardan değil, dedi.

- Gene Udutlardan bahsediyorum, diye kesti Birge ve sözüne devam ederek:

- Buyur Tatarları yenilgiye uğrayınca Yesügey'e karşı koyabilecek kabile kalmamıştı bu dolaylarda. Moğollar hayvanlarını yazlık otlaklara korkusuz sürebiliyorlardı. Kimdi onlara karşı koyacak? Hiç kimse! Bir gün Yesügey Bahadır Onon nehrinin kıyısınca atını koştururken Çılaydı Eke adlı birine rastladı. Bu Eke Çılaydı Yesügey Bahadır'ın Orda'sından değildi. Moğol ulusundan olmadığını da anlamakta gecikmedi Yesügey. Çılaydı Eke Udut'lardan idi. Çılaydı Eke'nin Yulun adlı genç ve güzel karısıyla kendi ulusuna döndüğünü anlayınca Yesügey Bahadır, hemen çadırlarına gidip kardeşlerini çağırdı ve kardeşleriyle birlikte Çılaydı'nın izlerine koyuldu. Çılaydı'nın karısı yük arabası üstünde oturuyordu, Çılaydı da az önde, hayvanları sürüyordu. Yulun hatun Moğol savaşçılarının arabaya yaklaştıklarını görünce, Çılaydı'ya doğru seslendi:

- Çılaydı! Çılaydı!... Kaç! Kaç! Onlar hasım! Kaç!..

Çılaydı bindiği atı arkadaki arabaya çevirmeğe vakit kalmadan Yesügey Bahadır'la kardeşleri atlarını dolu dizgin sürdüler. Yulun Eke ayağa atılarak korkunç bir sesle haykırdı:

- Kaç, Çılaydı!.. Kaaaç!. Kurtulursan kendine bir hatun bul!. Ben gibi bir hatun bul kendine.! Ama beni de unutma ömrünün sonuna dek!...

Yulun Eke'nin sesi öylesine çılgın, öylesine korkunç idi ki, hem Çılaydı hem de Yesügey Bahadır ve kardeşleri atlarını durdurup şaşılı gözleriyle hatuna baktılar. Yulun ise gene:

- Kaç, Çılaydı! diye uluyunca,Çılaydı Eke atını Onon nehrinin kıyısınca koyuverdi. Yesügey Bahadır da, kardeşleriyle, onun ardından... Ama Çılaydı kendilerinden hayli uzaklaşmış bulunuyordu. Aradılar. Bulamadılar. Geri, Yulun Eke'ye döndüklerinde, hatunu, ağlayıp saçlarını yolar bir halde buldular. Yesügey hatunu yakaladı. Ama hatunun, feryadlarıyla bu kez Onon'un suları kabardı, dalgalandı, köpürdü; Onon nehrinin kıyılarındaki, vadilerdeki tüm ağaçlar titrediler. O zaman Yesügey Bahadır Yulun Eke'yi kolları arasına alarak arabadan indirdi, ve:

- Yulun Eke, dedi. Senin kocan Çılaydı Eke dağların ötesinde artık!

Yesügey Bahadır'ın küçük kardeşi de:

- Evet, Yulun Eke, dedi. Çılaydı nice silsileler aştı, nice suları, ırmakları atladı; senin sesini duymaz artık. Duyarsa da niter? Bize karşı kimdir karşı koyacak? Çılaydı değil Merkit ulusunda yaşayan tüm Udut'lar gelseler bile Yesügey Bahadır'a karşı koyamazlar. Hem Yesügey Bahadır Çılaydı'dan daha iyi değil mi senin için? dedi.

Yulun Eke yavaş yavaş yatıştı. Moğol savaşçıları hatunu arabadan alıp çadırlarına götürdüler.

Birge bitirdi konuşmasını. Genç Kaltugay iki gün önce Moğol çadırlarında gördükleri, Yesügey'in hatununun yeni doğurduğu oğlunu yenilmiş, perişan Temuçin Üge'nin yüzüne doğru kaldırdığını gözleri önüne getirince, fazla soru sormadı. Birge'nin, Kaltugay'a birşeyler daha anlatmak istediği yüzünden belli oluyordu, ama kulaklarına karşıki tepenin gerisinden kalkıp havada uçuşan kuşların sesleri çalınınca, konuşmadı. Kargun Batır görünürde

yoktu. Kaltugay sorumlu bakışlarıyla Birge'ye baktı; sonra atını tepeye doğru sürdü.

Kargun Batır tepenin ötesindeki eski yolda duruyordu. Yola uzun bir zamandan beri insan veya hayvan ayağı basmadığı besbelliydi. Yolun sırtını seyrek, birbirinden uzak, kuru ot fırçaları, otların arasında yaban tavşanlarının deştikleri oyuklar örtmüştü. Şurada burada at iskeletleri, hayvanların kuru kemikleri yanında tolgalar, paslı demir kılıçlar, fakir savaşçıların silahları olan, uçlarına hayvan çeneleri bağlı uzun değnekler yatıyordu. Kargun Batır'ın kuru, buruşuk yüzü, topraktan yuğrulmuş gibi, ifadesizdi. Eğerde sessizce oturuyor, doğuda renksiz sislere bürünmüş dağlara bakıyordu. Birge ile Kaltugay az arkadaydılar ve Kargun Batır'a bakıyorlardı; ama yüzünü göremedikleri gibi, burdan ne yöne gideceğini; Buyur'a mı, batıda barış içinde yaşayan Naymanlara doğru mu ilerliyeceğini bilmiyorlardı.

Derken Birge atını üzengileyip Kargun Batır'a yaklaştı. Fakat Kargun Batır oğluna bakmadı; yengil bir koşuyla atını kuzeye sürdü. Birge, Kaltugay'ın yanına döndü. Şimdi onun gözleri ışıl ışıldı. Kaltugay eski Nayman yoluna uzun uzun baktı, sonra şaşılı gözlerini Birge'nin yüzüne dikti, ve sordu:

- Nereye gidiyoruz? Tatar çadırlarına mı?

- Yok, Kaltugay, dedi Birge, hâlâ gülerek.

- Yaa?

- Ne Tatar, ne de Nayman çadırlarına! Merkitlere gidiyoruz! Udutlara! Savaş isterim, demiştin demincek...

Bir an sustu. Yüzü ciddiyetini takındı, sesi toklaştı, ve artık Kaltugay'a bakmaksızın, konuştu.

- Savaşacaksın! Çılaydı Eke, Yulun Eke'yi Yesügey Bahadır'a öylesine kolay bağışlamaz!

Bakıştılar, sonra ikisi birden atlarını hayli yol almış bulunan Kargun Batır'a doğru sürdüler.

Merkitler Arasında

Gece idi. Kargun Batır iki gündür Merkit çadırlarına doğru yol alıyordu. Eski Nayman yolundan çıkalı yalnız bir kez dinlenmiş, Orhon nehrinin kıyısında atlarını sulamışlardı. Şimdi, Merkit otlaklarına yaklaşmalarına rağmen, görünürde hayvan sürüsü, çobanlar yoktu. Geceleri yalnız kurtlar, çakallar uzun uzun uluyorlardı. Bu hayvanların sesleri Gök Moğollar hareket ederlerken öncü grupların arkadan gelen tümene verdikleri haberlere öylesine benziyorlardı ki, ihtiyar Kargun bile aradabir durup, karanlık ormanların derinliklerinden çıkan bu sesleri dinliyordu. Fakat, kendisi de eski ve savaşçı bir kurt olduğu için, insan seslerini hayvan seslerinden ayırd etmekte gecikmiyordu.

Yaz olmasına rağmen, geceleri toprağı donduracak kadar, hava soğuk oluyordu buralarda. Tan yeri kızarmadan önce bozkıra dağ yamaçlarına süt beyazı ağır ve kalın bir sis tabakası çöküyordu.

Üç savaşçı, sislerin içinde birbirlerini kaybetmemeleri için, yan yana ilerliyorlardı. Az sonra güneş doğdu ve ötedeki yamaçların sırtından esen yel sisleri dağıttı. Etraf derin bir sessizlik içindeydi. Güneşin sıcağı gittikçe artıyordu. Havaya dağ çiçeklerinin bir insan boyunu aşan, otların kokuları siniyordu.

Bütün gün Orhon nehrinin kıyısınca kuzeye doğru yol aldılar. Akşama yakın bir zamanda karşıki sislerin içinden çıkmış bir grup savaşçı göründü. Savaşçılar küme halinde, nehirle soldaki tepenin arasında durmuşlardı. Kargun Batır durdu, uzun uzun savaşçılara baktı. Atını savaşçılara doğru sürmüştü ki, savaşçılar birden üç küçük kümeye bölündüler. Batmak üzere olan akşam güneşinin zayıf ışınları savaşçıların tolgalarında, ellerinde tuttukları ve uçlarına at kuyruğu kıllarından yapılmış püsküller bağlı kargılarında titreşiyorlardı. Ufak olmalarına rağmen bindikleri atların, Türkmen atları gibi, ayakları kalın, yeleleri uzundu. Savaşçıların önünde uzun boylu, sırtındaki kara kaftanı sarı Çin çiçekleriyle süslü, biri duruyordu. Elinde tuttuğu kargının ak püskülü, sağ omuzu üstüne tünemiş kartal, Çin çiçekleriyle süslü elbisesi, adamın önemli bir savaşçı ve önder olduğunu gösteriyordu.

Kargun Batır, ondan az arkada Birge ve Kaltugay, savaşçıların bir üç yüz adım kadar uzaklarında durdular. Kartallı savaşçı, üçünden başka kimseleri daha bekliyormuş gibi, uzun uzun onların başları üstünden baktı; sonra, gözüne fazla savaşçı ilişmeyince elinde tuttuğu kargıyı yukarıya doğru kaldırdı ve atını Kargun Batır'a doğru üzengiledi. Arkadakiler onu takip ettiler.

Bir yüz adım kala yıldırım hızıyla Kargun Batır'ı ve oğullarını üç yandan sardılar.

Elbisesi Çin resimleriyle süslü adam boylu bosluydu, yüzünün yanak kemikleri çıkıktı; küçük gözlerini az daha küçültmüş, fakat sert bir bakışla, Kargun Batır'a bakıyordu. Sessizlik hayli uzadı. Karşıki dağın yamaçlarında havaya yükselmiş üç kartal, düzlükte duranların birbirlerine yağı olduklarını sezinlemişler gibi, havada geniş kavisler çizerek, savaşçıların başları üzerinde uçuyorlardı. Sessizlik uzadıkça genç Kaltugay'ın ve Birge'nin yüzleri tedirgin oluyordu.

Derken Çin elbiseli adam bakışlarını Kargun'un yüzünden oğullarına götürdü, elinde tuttuğu uzun, ak püsküllü kargıyı yere vurdu. Az arkada duran savaşçıların arasından ak sakallı, sırtında topuklarına kadar inen yeşil cübbeli, sarıklı, yaşı hayli ilerlemiş olmasına rağmen, kızıl yüzlü ve sağlam, heybetli sakalı göğsünde serpilmiş, biri çıktı, Çin elbiseli adamın atı yanında durdu. Adam savaşçı değildi galiba ki, ötekilere benzemiyordu. Elleri ak ve nazikti. Çin elbiseli Nayman kalpaklı adam, gözlerini Kargun Batır'dan ayırmaksızın, sarıklı ihtiyar adama konuştu:

- Sen, Büyük Türkia ilinin en akıllısı; güneşin doğduğu yerden battığı yere dek tüm illerde yaşayan ulusların dilini bilen, yazıp okuyan, Gök-Tengri'nin ve Ötegey'in tüm sırlarını bizden daha iyi bilen bilgin Alaeddin Bin Maksudî Melek-al-Nadimullah! Bu yabancıların karşısına geç ve benim adımdan sor onlara: Yağı olarak mı geldiler, dost olarak mı? Kara-kıtay ilinden mi geliyorlar, Moğol ilinden mi? Görüyorum; silahsızlar. Saldırmayız biz silahsızlara! Saldırmayız ama, Udut-Merkit ulusunda ancak kadınlar binerler ata silahsız! dedi, ve gözlerini Kargun Batır'ın belinde asılı boş kılıç kınına dikti, bir süre baktı. Sonra, bir kurdunki gibi, ak ve keskin dişlerini göstermek istermişçesine gülen bakışlarını kendi savaşçılarına çevirdi. Savaşçılar da gülümseyip önderin lâfını doğruladılar. Ak sakallı bilgin, ak ellerini göğsü üstünde kavrayarak, Kargun Batır'a doğru yürüdü. Sonra eğildi, dostça bir selâm verdi, dudaklarını kıpırdatarak, yalnız kendisinin duyabileceği kadar, yavaş bir sesle birşeyler söyledi, tekrar Kargun Batır'ı selâmladı. Fakat şimdi Kargun Batır ne Çin elbiseli adama, ne de kendisini selâmlıyan bilgine bakıyordu. Derken birden atından atladı, sarıklı bilgini saygısızca bir yana iterek, Çin elbiseli önderin önünde dikildi. Savaşçılar, Kargun'un hangi ulusun korkmaz bir savaşçısı olduğunu anlamak istermişlercesine bakışlarını oğullarına doğrult-

tular. Bilgin de Kargun'un Merkitler arasında gösterdiği bu cüretkârlığını tuhaf bulmuş olacaktı ki, düşünceli bir tavırla sakalını sıvazladı.

Araya çökmüş sessizliğe Çin elbiseli önder son verdi:

- Kimsin sen? Konuş!

Kargun Batır gene ses etmeyince önderin yüzü korkunçlaştı, dudakları titreyip kıvrıldı, bir daha bağırdı:

- Moğol ilinden mi geldin yoksa? Kılıcın yok! Sen kimsin? Hafiye misin?

Önderin sesi öylesine çılgın idi ki, etraftaki savaşçıların atları koşu başlayacağını sezinlemişler gibi, ayak değiştiriyor, kafalarını sallıyorlar, kulaklarını dikip sağrılarına iniyorlardı..

Kargun Batır cevap verdi. Ama önderin sesi ne kadar çılgındıysa onunki de o kadar sakindi, sakinliğinde de korkunç bir tehlike gizlendiği duyuluyordu:

- Evet, dedi Kargun Batır. Evet! Moğol ilinden geliyoruz!

- Moğolsunuz demek?

- Gök-Tengri'ye ve Ötegey'e tapan insanlarız.

- Hangi ulustan? Önderiniz kim?

Kargun Batır bir süre sessiz kaldı. Başını yavaş yavaş göğsüne eğdi, yutkundu, sonra boğulur gibi:

- Temuçin Üge'ydi, dedi.

- Niçin Temuçin Üge idi, diyorsun? Halen de Temuçin Üge değil mi önderiniz?

Atın üstünde oturan önder, Kargun Batır'ın kalbindekileri görmek istermişçesine, öncesinden daha derin bir dikkatle onun yüzüne bakıyordu.

- Konuş ihtiyar! Yüreğinde gizli bir şey var. Neden gizliyorsun? Kurt Temuçin Üge'nin adını söyledin... Merkit ulusunda bu adı bilmeyen tek kişi bulamazsın. Herkes bilir ateşten bir kurt gibi tümenin başında uçan Temu-

çin Üge'yi. Niçin bıraktın önderini? Buralarda ne işin var senin? Oğulların at mı çaldılar? Suçlu musunuz? Suçluysanız Merkit ulusunda sığınacağınızı mı sanıyorsunuz? Merkit ulusunun yasalarını bilmiyorsunuzdur belki?

Bir an sustu. Başını kaldırdı, kendi savaşçılarına baktı. Sonra sağlam sesiyle konuşmasına devam etti:

- Dinle: Kaatile karşı af hakkı kullanılmaz Merkit ulusunda. Öldürmeyip de kol kesen suçlunun kolu kesilir, bacak kesen suçlunun bacağı kesilir; vücuda verilen her yara karşılığına suçluya aynı yara verilir. Hırsız ve dolandırıcılar da şunu bilmelidirler: Bir tek ok çalan hırsızın beline yedi kırbaç, yay çalan hırsızın beline onyedi kırbaç, kargı çalan hırsızın beline yirmiyedi kırbaç, kılıç çalan hırsızın beline otuzyedi kırbaç, keçi çalan hırsızın beline kırkyedi kırbaç, koyun çalan hırsızın beline elliyedi kırbaç, inek çalan hırsızın beline altmış yedi kırbaç, deve çalan hırsızın beline yetmiş yedi kırbaç, kadın çalan hırsızın beline yüzyedi kırbaç vurulur. At çalan hırsızsa ölümden kurtulamaz; çünkü vücudu tam orta yerinden ikiye bölünerek etleri Orda'nın itlerine atılır.

Önder bir hamlede Merkit ulusunun yasalarını Kargun Batır'a anlatırken etraftaki savaşçılar ışıl ışıl gözleriyle kâh Kargun Batır'a kâh oğullarına bakıyorlardı. Çin elbiseli adam coşup sesini yükselttikçe, savaşçılar arasında ellerini kılıçlarına vuranlar, oklarını yoklayanlar oluyordu. Önderse devam ediyordu:

- Ama hırsız, çaldığı malın on mislini geri sahibine ödemeye razı olursa, bütün suçu bağışlanır. Ancak on mislini ödemek şartiyle!

Önder sustu. Kargun Batır üzgün üzgün oğullarına bir süre baktı, sonra iki adım Çin elbiseli adama doğru attı. Fakat, ağız açmağa vakit kalmadan, önderin yüzü önceki ciddiyetini takındı:

- Söyle! Ne diye Merkit otlaklarına geldin?

Kargun Batır cevap verdi. Sesinde deminki kırgınlık yoktu artık. Güçlüydü. Gözleri ışıl ışıldı:

- Moğol ilinden geldik. Önderimiz Temuçin Üge!..

- Moğol ilinden mi? Önderiniz Temuçin Üge mi? Oooo, yok, Moğol ulusunun önderi Yesügey Bahadır değil mi? Sen kime...

Gözleri tekrar parladı, başını arkadaki savaşçılara çevirdi. Savaşçılar ellerini kargılarına vurdular, gıcırdayan dişleri arasından:

- Yesügey... Yesügey... Yulun Eke... Bulut Ana.. kelimeleri döküldü.

Fakat Yesügey'in ve Yulun Eke'nin adını duyunca, ellerini kılıçlarına vuran, ok sadaklarını yoklayan savaşçılara bakarak daha güçlü bir sesle bağırdı Kargun Batır:

- Evet! Temuçin Üge!.. Önderimiz Temuçin Üge! Ama Temuçin Üge yok artık!

Etrafa öylesine derin bir sessizlik çöktü ki, başını göğsüne eğmiş, tesbihini çeken Büyük Türkia ilinden gelmiş bilginin mırıltılı duaları duyuluyordu.

Şimdi Kargun Batır'ın yüzü gene de eski ıstırabına büründü. Yavaş bir sesle, karşısında duran Merkit savaşçılarına değil de, onların başları üstünden uzaklarda, çok uzaklarda bulunan kimselerle konuşur gibi, sözüne devam etti:

- Gök-Tengri verdi bize bu otlakları. Gök-Tengri Ötegey'i bize, biz kullarına gönderdi! Ah, önderim! Ötegey kurdu bu ulusun tüzüğünü, yasasını. Ötegey'in kurduğu bu yasalara inanırız, taparız. Ama yetmiyor bu, önderim, yetmiyor! Herşeyin üstünde, herşeyden büyük, herşeyden önemli ve kutsal bir buyruk daha var. Gök-Tengri'nin buyruğu! Unutmuşuz biz o buyruğu, önderim. Bilir misin nedir o? Birlik ve sevgi!... Evet evet! Ötegey'in yeryüzün-

de kurduğu yasalara saygımız var. Bu yasaları bozanlara karşı sağlam ellerimizde kılıçlarımız var! Ama, önderim, kılıçlarımız hırsızlara, dolandırıcılara karşı mı yalnız? Sen benim boş kılıç kınıma baktın da Merkit ulusunun hatunlarıyla kıyasladın beni. Güldün... Evet. Yenilmişim ben. Perişanım. Kılıçsızım. Onon ve Kerulen'in kıyılarında Moğolların, Orhon'un kıyılarında Merkit savaşçılarının balık tutan, erlerine ok kesen, kargı yontan hatunlarından daha halsizim. Çünkü yenilmişim. Oğullarım da öyle. Ama ömrümün en acı yanı senin benim bu halime gülmen değil, önderim. Çünkü sen benim kanımdansın. Etin etimden, kemiğin benim kemiğimden, kanın benim kanımdan. Bana gülsen de, senin kulun olsam da, üzülürüm belki, ama dayanırım. Çünkü biz aynı kandanız, aynı dili konuşuyoruz ve aynı Gök-Tengri'ye taparız. Ama gülen yalnız sen misin, önderim? Seninle birlikte Çin ulusunun Hanları, Çin ulusunun tüccarları da bana, benimle birlikte senin de haline gülüyorlar. Gök-Tengri ise ağlıyordur halimize.

Savaşçılar susmuşlardı. Çin elbiseli önderin yüzü süzülmüş, kendini, bütün varlığını Kargun Batır'ın dudakları arasından çıkan kelimelere teslim etmiş gibiydi. Orhon nehri üzerinde geniş kavisler çizip kâh savaşçılara yaklaşan, kâh savaşçılardan uzaklaşan kartallar, şimdi düzlükteki savaşçıların birbirlerine yağı olmadıklarını sezinlemişler gibi, dağ uçurumlarındaki yuvalarına gizlenmişlerdi. Esmer gölgeler tepelere, dağ yamaçlarına tırmanıyorlardı. Az arkadaki savaşçılar, önderin susuşunda bir tehlike kokusu almışlar gibi, Kargun Batır'a ve oğullarına bakıyorlardı. Sessizlik içinde aradabir arkalarındaki okluklarını yokluyorlardı.

Aradaki sessizliğe gene de Çin elbiseli adam son verdi:

- Yesügey Bahadır'ın adamı mısın sen?

Arkadaki savaşçılar ellerinde tuttukları kargıları havaya kaldırdılar.

- Konuş! diye bağırdı önder, ve bütün kargılar Kargun Batır'ın göğsüne doğruldular.

- Cevap ver! Yesügey Bahadır mı gönderdi seni Merkit çadırlarına?

Kargun Batır boğularak:

- Yok, dedi. Yok... Yesügey Bahadır değil...

- Öyleyse kim?

- Temuçin Üge'nin adamlarıyız biz.

- Temuçin Üge nerde? Kimi görmek için geldiniz Merkit ulusuna? Nasıl bir iş, nasıl bir ihtiyaç getirdi sizi buraya?

Kargun Batır döndü, iki oğluna baktı; sonra gözlerini göğsüne doğrulmuş savaşçıların kargılarından önderin yüzüne götürdü:

- Yulun Eke'nin eski kocası Çılaydı Eke'yi görmeğe geldik!

Savaşçılar ellerindeki kargıları birden havaya diktiler. Atlar geri çekildiler. Bütün gözler Çin elbiseli adamın yüzüne doğruldular. Önder, elinde tuttuğu ak püsküllü kargıyı toprağa sançmasıyla atından atlaması bir oldu. Ve atının yanından ayrılmadan:

- Benim! dedi. Ben Çılaydı Eke!

Savaşçılar, soluklarını göğüslerinde tutmuş, öndere bakıyorlardı. Çıt yoktu. Kargun Batır şöyle bir sallandı, iki-üç adım Çılaydı'ya yaklaştı, tekrar sallandı, yorgun ve bitkin vücudunun bütün uzunluğuyla Çılaydı'nın ayakları önünde yere kapandı.

Az sonra dizüstü durmuş, elleri Çılaydı'nın ayaklarında, onun ellerini öpe öpe, acı acı ağlıyordu Kargun Batır:

- Ah Çılaydı... Temuçin Üge yok... Yesügey Bahadır Buyur'u bastı. Ulusun otlaklarını çiğnedi... Ordaların çadırları çöktü, çayırlar yuğruldu; Tatar otlaklarında bir tek yeşil ot kalmadı... Tatar hatunlarını, yavrularını kesti...

Kurtar Çılaydı... Kurtar Tatar ulusunu... Temuçin Üge'ye yardıma koş... Senin de hakkını çiğnemedi mi Yesügey Bahadır? Senin hatunun Yulun Eke'yi almadı mı senin elinden? Koşmayacak mısın yardıma Çılaydı?...

Savaşçılar atlarından fırlayıp Kargun Batır'ı ayağa kaldırdılar.

Yeryüzüne karanlık çökmüştü. Çılaydı, onun yanında Kargun Batır, az arkada Merkit savaşçıları, herbirinin başı göğsüne düşük, herbiri kaygılı, bazan Orhon'un kıyısınca, bazan da sık ormanlar içerisinden, Merkit ulusunda Han Toto'ya mensup Çılaydı'nın kardeşi Tukta Beyci'nin Buur Orda'sına doğru ilerliyorlardı.

Tukta Beyci'nin Buur Ordasi

Bulutlarin arasından ay çıktı. Ayın solgun ışığında kuzeye akıp gidiyordu Orhon nehri. Orhon sessizdi. Ama sessizliğinde Merkit ulusunun ve otlaklarının sırrını saklıyordu. Doruklarına dek kocaman ağaçlarla yüklü dağların derinliklerinde aç kurtlar, Orhon nehrine gizli haberler veriyormuşlar gibi, kâh uluyor, kâh susuyorlardı. Sustukları zaman dağlar daha tehlikeli, daha çetin görünüyordu genç Kaltugay'a. Bulutlar dağlara iniyorlardı. Gökyüzünde yıldızlar ışıldıyorlardı. Savaşçılar sessizce ilerliyorlardı. Yalnız Orhon'un uğultusu duyuluyordu.

Karanlık seyrelirken uzakta bir yerde yırtıcı hayvanların ulumalarına karışan köpek havlamaları duyuldu. Çılaydı Eke bir an atını durdurdu, kulak kabartıp dinledi; sonra, eğerde dönerek akşamdan beri onu takip eden savaşçılarına baktı. Sessizlik içinde atların homurtuları, savaşçıların soluyuşları işitiliyordu. Soğuk havaya ter, deri, terli hayvanların yelelerinden rutûbetli ve ekşice bir koku sinmişti.

Çılaydı Eke savaşçılara bakarken arkadan sağlam bir ses duyuldu:

- Barı mındaaaa!

Bu zamana dek ilerledikleri arazi burada sona ermiş bulunuyordu. Karşıda dim dik, kap kara bir duvar şeklinde, rutûbetli, şurası burası yabani sarmaşıklarla örtülü, oyuklarından sular damlayan bir uçurum vardı. Solda sarp ve yalçın, kurşunî renkte bir bayır yükseliyordu. Merkitler, önceleri de bu bayırı defalarca inip çıkmış olacaktılar ki, Çılaydı Eke arkadaki savaşçıların kümeye katılmalarını beklerken, atlar bayırdan yana dönmüş kulaklarını kısmış, yamacı tırmanmak için hazır bir durumda duruyorlardı.

Çılaydı, yanıbaşında duran Kargun Batır'a, başıyla yamacı işaret etti ve, Kargun Batır konuşmaksızın, atını sürdü. Gerideki atlar kıç üstü durup kişnemeye, kafalarını sallamaya başladılar. Sonra üçer üçer, her üçlük birbirinden on adım ayrılı, süratle bayırı tırmanmağa koyuldular. Kediler, bir ağacın kabuklarına nasıl tırnaklarını sançıp ağaca tırmanırlarsa, Merkit savaşçılarının atları da bayırı öylesine yengil bir koşuyla ve sezginlikle tırmanıyorlardı. Çıt yoktu. Yalnız savaşçıların derin iniltileri, yayların, kargıların, sırtlarında ok dolu sadakların birbirlerine çarpmasından çıkan kuru tıkırdılar duyuluyordu. Atları yormamak için, bayırı da bir solukta çıkmak isteyen grup kumandanları, Merkitlerin sağ ve sol yanlarından atlarını koşturarak, gırtlaklarının içinden çıkan kuru seslerle:

- Khu Khu!... Khu Khu! diye bağırışıyorlardı.

Atlılar bayırın üstünde durdular. Arkadaki sarp bayır toz-toprak bulutu içinde gözden kayboldu. Hafif rüzgâr ağızları köpüklü atların yelelerinden fışkıran ter dumanlarıyla oynuyordu. Doğu ufku gittikçe ağarıyor, gökyüzü kül rengine giriyordu. Arkadaki grup kumandanları da bayırdaki toz-toprak dumanı içinden çıkınca, «Khu-Khu-Khu!» sesleri kesildi ve genç Kaltugay'ın kulaklarına, nereden geldiğini bilmediği, köpeklerin kopuk kopuk havlamaları çınladı. Bir an Birge'nin yüzüne sorumlu bakış-

larıyla baktı Kaltugay; sonra ikisi birden atlarını Merkit savaşçıları arasından sürerek bayırın ucunda durdular.

Şimdi Birge'nin ve Kaltugay'ın gözleri önünde inanılmaz bir görünü yatıyordu. Aşağıda, güneyden kuzeye doğru uzanan iki dağın arasında Buur vadisi vardı. Bütün vadi çadırlarla hınca hınç, her çadırın önünde ateş yanıyordu. Dersin ki, göğün tüm yıldızları gökyüzünden vadiye inmiş, vadide birikmişlerdi.

Şimdi köpekler daha hızlı havlıyorlardı. Doğu göğü aydınlanıp renkten renge girerken, köpek seslerine, araba, kağnı gıcırtıları, insan sesleri karışıyordu. Genç Kaltugay Buyur gölünün kıyılarında bile, bunca çadır, bunca ateş görmemişti. Kaltugay şaşılı gözleriyle Birge'ye bakarken, Merkitler bayırı inmeğe başladılar. Sezgin atlar sağrılarına inip kalkıp, sola sağa döne döne, zigzak'la ve müthiş bir süratla bayırı inerlerken, aşağıdaki düzlükte başka atlı Merkitler göründü. Onların da ellerinde kısa kılıçlar, bir çoğunun başında tolgalar, bazılarının sırtında kurt postundan gocuklar, bazılarının tersine dikilmiş ve yünleri yukarıya doğru dikili kürkler, sırtlarında okla dolu sadaklar, bir çoğunun başında tor başlıklar, küle şeklinde Nayman kalpakları, tümü kısa boylu hırçın, bindikleri atlar gibi çevik, kızıl yüzleri güneşin ilk soğuk ışınlarında mos mor, bazıları, ateş ve dumanın içinde tütsülenip çıkmışlar gibi, koyu esmer, coşkun atlarını bayıra doğru koşturuyorlardı; fakat bayıra varmadan, atlarını sağa sola koşturarak, bayırı inecek olan Çılaydı Eke'nin savaşçılarına yer açıyorlardı.

Derken vadinin kuzey ve güneyince uzanan dağlar, dersin ki, birden deşildiler ve bağırlarından çıkan korkunç gümbürtülerle yeryüzü sarsıldı. Davul gümbürtülerine boru sesleri, bakır zillere vurulan tokmakların çılgın çıngırtıları katıldı. Ve aşağıda düzlükte atlarını koşturan

tüm Merkit savaşçılarının boğazlarından çıkan sesler duyuldu:

- Ha-hu! Ha-hu! Yaşa Çılaydı!... Ha-hu! Ha-hu! Yaşa Çılaydı!..

Fakat Çılaydı Eke'nin yüzü ne sert, ne de heyecanlıydı. Sağından ve solundan geçen sadık Udut savaşçılarını sakin bir selâmla selâmlıyor, sonra, Kargun Batır'a bakarken, hafif bir gülümsemeyle yetiniyordu.

Az sonra çığlıklar kesildi, davul ve boru sesleri dağların derinliklerine gömüldüler, ve ilerde çadırlar göründü. Yanık, çiğ deri, köpüklü kımız, ayran, et, süt kokuları havaya sinmişti. Yamaçlarda inekler, öküzler, arık atlar otluyorlardı. Ateşlerin çevresinde bağdaş kurup oturmuş cılız, saçları dağınık, göğüsleri çökük, omuzlarında deriler, yanık ve buruşuk yüzlü yaşlı kadınlar uzun çubuklarını tüttürüyorlardı. Çılaydı Eke Orda çadırlarına yaklaştıkça onu takip eden savaşçılar geride kalıyorlar, ikişer ikişer, üçer üçer kümeden ayrılıp, değirmi çadırların önünde duran, ardın sırayla durmuş sekiz at kadar uzunluğunda, kalın okları havaya dikili arabaların arasında gözden kayboluyorlardı.

Çılaydı, Çılaydı'nın yanında Kargun Batır. İkisinden az arkada Birge'yle Kaltugay, bütün Orda çadırlarını ikiye bölen geniş yola saptılar. Dağların üzerine çıkmış güneş sıcacık ışınlarıyla yolu ısıtıyordu. Çadırların önünde küçük, çoğu yalınayak çocuklar, ellerinde oklar, yaylar, ağaçtan kılıçlar; bacakları arasında değnek «beygirlerini» koşturup oynaşıyorlardı; arada durup Çılaydı'ya ve Çılaydı'nın konuklarına bakıyorlardı. Dördünün ilerledikleri yol düzdü ve öteki ucu oldukça yüksek bir bayıra bağlanıyordu. Bayır otsuz, yeşilsizdi. Bayırın üstünde, birbirinden hayli uzak, üç çadır bulunuyordu. Çadırların tepelerindeki deliklerden çıkan dumanları kuzey yeli çullandırarak dördünün ilerledikleri yola yayıyordu. Yolun solundaki çadırlar

burada seyreliyor, çadırların arasındaki boş arazilerde silahsız, sırtlarında kara ve bol cübbeler, bellerinde sıkı sıkı bağlanmış demir düğmelerle süslü kemerler, samur kalpaklı adamlar dolanıyorlardı. Bazı çadırların önündeki kocaman kazanların altında ateşler yanıyor, ötede beride insan birikintileri göze çarpıyordu. Birikintilerde yaşlı adamlar, ellerini siper ederek güneşe bakıyor, sonra bakışlarını kuzeye çeviriyorlardı. Genç Merkitler, tepelerine dek ağaçla yüklü kağnılarını çadırların ötesindeki geniş meydana sürüyorlardı.

Çılaydı Eke ve konukları bayırdaki çadırlara yaklaştılar. Merkitlere de Gök-Moğollara da benzemeyen insanlar çıktılar. Acayip insanlardı bunlar! Ortadaki çadırın önünde toprağa sançılı değnekte ak, kızıl, kara at kuyrukları, kuyrukların arasında güneşin ışınlarında ışıldayan çıngıraklar, kuyrukların dibinde gene değneğe ilişik büyük bir kasır parçası, değneğin ucunda ise sançılı bir kurt kafatası vardı. Çadırların aralarındaki arazilerde, güneşte kurumaları için, kargılara saplanmış kaplan kafaları, enserlere bağlı kaplanlar, bu çadır sahibinin önemli bir kişi olduğunu gösteriyordu. Bayırda, ortanca çadırın eşiğine dek uzayan yolun her iki kıyısında, bazıları kazık yutmuş gibi dimdik duran, bazılarının başları göğüslerine düşük, adamların rengârenk elbiseleri, başlarındaki kalpakları, ayaklarındaki çizmeleri güneşin göz kamaştırıcı ışınlarında bayırın görünüşünü daha da güzelleştirmişti.

Evet, acayip insanlardı bunlar. Kargun Batır bile Ak ve Kara Tatar uluslarında, zengin Kara-Kıtay'da bunca renk çeşidini, kendilerine benzemeyen bunca insanı bir arada görmemişti. Kaltugay da şaşılı gözleriyle Birge'nin yüzüne bakıyordu. Fakat Birge, bayırdaki insanların gerçekten insan olduklarına emin değilmişçesine, başını sallıyor, omuzlarını sıkıyordu. Nasıl şaşmasınlardı! Kimse, hiç kimse eksik değildi burda. Bir ayağı ince öbür ayağı kalın,